

mással tusakodó emberek ordítása a visszhangos erdőben. Olyan kísérteties volt a borzalmasan zugó erdő, hogy az embernek borsódzott a háta. De — úgy gondoltam — azért félszázadnyi legénységemmel csak nem futok meg, hátha kimenthetjük a bajból a bekerített ezredünket. Magam megyek felderítésre és ezer veszély közepette kikémleltem az orosz láncon azt a gyöngy pontját, ahol szétszakíthatom az egész láncot. E pont ellen rohamra vezettem a székely fiukat. Egy orosz golyó a fülemet surolta, egy másik a bokámat sértette meg, de az oroszokat megfutamtítottuk és az ezredünk meg volt mentve. Ezért kaptam a nagy ezüst vitézségi érmet.

Az arany vitézségi érmet 1915. május 9-én Tarnov—Gorlice között szereztem meg a sorsdöntő gorlicei áttöréskor. Harmincegyven lépésnyire állottunk az oroszától. Még beásatlanul, mert beásásra még nem volt időnk. Az oroszok kiaknálták ezt a helyzetünket.

Kettő között választhattunk: a visszavonulás és a rohamozás között. Az utóbbit választottam és rohamunk annyira zavarba hozta a tulerős ellenséget, hogy egy őrnagyot, két századost, két hadnagyot és mintegy kétszáz embert ejtettünk foglyul, a többi pedig megfutott, olyan léket hagyva a saját rajvonalkban, hogy a tűzbe vetett tartalékunkkal meggyarapodva, áttörtük az orosz frontot.

A signum laudisra 1915. szeptemberében Volhíniában szolgáltam rá. Ezredünk egyik szárnya mögött állottam a tartalékkal. A szomszéd ezredet az oroszok szuronyrohammal kivetették az állásából, minek következtében a mi ezredünket is a felgöngyölítés veszélye fenyegette. Erre hirtelen derékszög alatt fejlődtem fel a tartalékkal. A derékszög egyik szárával ezredem szárnyát fedeztem, a másik szárával a szomszéd ezred állásain túl haladó oroszot vettem tűz alá. Ezalatt az állásaiból kivert ezred is összeszedte magát, szembefordult az oroszokkal, akik így front- és oldalozó tűz alá kerülve, kénytelenek voltak visszavonulni és a szomszéd ezred ismét belejuthatott eredeti állásába.

1915 októberében a Luck—Dubno-szarkaszon az oroszok egy ellentámadás alkalmával behatoltak a századomtól jobbra is, balra is, a lövészárkainkba. Az én székegyeim azonban nem voltak kivethetők állásaikból. Az orosz frontnak ez a része meg is akadt, úgy, hogy kénytelen volt beásni magát előttünk. Annál nagyobb erővel hullámzott azonban mellettünk és körülöttünk az orosz ár, melynek közepette valóságos szigeteket alkottunk. A sziget anyaga sziklakemény székely testek, akik kitartottak addig, míg a szétvert csapatok — egy cseli hadosztály kötelékéhez tartoztunk — összeszedték magukat és a tartalék is működésbe léphetett. Az orosz ellentámadás erre teljes kudarcot vallott. Én pedig kitüntetésül a katonai érdemkereszt III. osztályát kaptam.

Ilyen dolgokat művelt az orosz harctéren Fehérváry Dezső, a kisszebeni gimnázium helyettes tanára, aki békeidőben az ország egyik legkisebb középiskolájában magyar szóra és latin deklinációra oktatta a kisszebeni kis tótokat, a legkisebb szlávokat, most meg móresre tanítja az oroszokat, a legnagyobb szlávokat.

Striegl F. József.

## Délmagyarország előfizetési ára Szegeden:

egy évre . . . . . 24.— kor.  
 • félévre . . . . . 12.—  
 • negyedévre . . . . . 6.—  
 egy hónapra . . . . . 2.—

## Itália területi követelése.

Irta: dr. Balanyi György kegyesrendi tanár.

### III.

A dalmát szigeteken az irredenta jelzések irigya terjeszkedő törekvések leplezésére kétségtelen. Már Trentino, más néven Welschtirol esetében nem ilyen egyszerű és könnyen áttekinthető a dolog. Egy tekintet a térképre azonnal meggyőző bennünket, hogy Dél-tirol Italia testébe mélyen benyomuló, széles homlokú ékformájával földrajzi szépséghibája az osztrák császárság déli határalakulatának. Az Etsch és mellékfolyóinak dél felé nyúló és táguló völgyei semmiképpen sem alkalmasak a szépséghibá eltüntetésére. Csak az Alpok összefüggő láncai és a közlekedési viszonyok, nevezetesen a Brenner-hágó München és Bécs felé elágazó vasutjai teszik földrajzilag elfogadhatóvá, bizonyos fokig természetessé, hogy a Trentino Észak-tirollal egyetemben Ausztriához és nem Olaszországhoz tartozik. A néprajzi viszonyok is inkább Italia javára szólnak. A közel négyszázezer főnyi lakosság majdnem egész tömegében olasz nyelvű. Ez a kedvező számarány azonban az olasz száj javára egészen új keletű és egyes külső körülmények szerencsés találkozásának számlájára irándó. Valamikor, még egy századdal ezelőtt is jelentékenyen nagyobb percenttel volt képviselve a német és a latin elem. A XIV. sz. még a rätoromán, Dante szerint turpissimum vulgare volt az uralkodó román nyelvjárás. A ma majdnem kizárólag olasz Trient a középkorban egy külön német és olasz városból állott. A németek számára és tekintélyére jellemző adatként említhetjük, hogy 1490 táján arra kéri a város urát, a trienti püspököt, hogy a kormányzatot vezető konzulok számát emelje fel tizenkettőre és rendelje el, hogy ezek egy harmada mindig német legyen. Ez ugyan nem történt meg, de a hét konzul között még a XIV. sz. is állandóan van két-három német nyelvű és eredetű. Változás csak a XVII. sz. áll be. 1673. a német városrésztől csak már mint contrada Tedescaról beszélnek. Ugyanez áll a Trentino egyéb részéről is. Völgyek, melyekben már teljesen elhalt a német szó, néhány századdal ezelőtt még tisztára németek voltak. A német nyelv-szigetek valamikor sokkal sűrűbbek és összefüggőbbek voltak, mint manapság. Délfelé megszakításokkal szinte Padováig lenyultak. Az Etsch völgyében még a XV. sz. végén is 14 kilométerrel feküdt délebbre az olasz-német nyelvhatár a mainál. Rovereto környékén még a XVI., sőt a XVII. sz. is német községek léteznek. Még számosabbak és erősebbek a német telepek a Suganavölgyben. Elszórt oklevelekből temérdek adatot lehetne még összeböngészni annak bizonyítására, hogy a ma összefüggő trentinói olasz nyelvterületet egész az újkor elejéig nagy terjedelmű német foltok tarkították. De az oklevelek tanubizonyosságától eltekintve a helynevek mai napig is beszédes hirdetői a néhai német világnak.

A nyelvi viszonyokban változás csak az újkor kezdetén állott be a nagymérvű olasz bevándorlás és a badinok egy részének elolaszosodása következtében. A renaissance művészet pártolása benső érintkezést teremt a művelt német polgári családok és az olasz művészek, mesteremberek között s új ösvényeket tár fel az olasz nyelv előtt. Később a reformáció és az ellenreformáció teremt újabb érintkezési pontokat. A protestántizmus távoltartása érdekében szívesebben alkalmaznak olasz papokat és szerzeteseket még kizárólag német községekben is, kik azután a reformációval együtt hadat üzennek a német nyelvnek is.

A vallási villongások mellett politikai okok is jelentékenyen erősítik az olaszság pozícióját, mert a szomszédos velencei területről számos menekült húzódik át a tirol határon, hogy kitérjen a köztársaság üldözése elől. Végül betetőzi a Trentino elolasz-

sodását a szociális hullámozás és a hibás kormányzati rendszer. A XIX. sz. elején az osztrák kormány nagyszámu olasz munkást telepít át a szőlőmivelés és a selyemipar emelésére és az Etsch mocsarainak kiszáritására. Másrészt olasz tőkepénzesek nagybirtokokat vásárolnak s művelésükre ismét csak olasz munkásokat és bérlőket hozatnak. Az a körülmény, hogy 1815-től 1859-ig, illetőleg 1866-ig Lombardia és Velence is osztrák fennhatóság alatt áll, szintén nagy mértékben hozzájárult a trentinói olaszság összeköttetésekének élénkítéséhez az anyaországgal. A kormányzat rövidlátására vall, hogy nem veszi észre idejében a benső érintkezés veszedelmeit; nem korlátozni, hanem ellenkezőleg fokozni igyekszik. Csak egy jellemző adatot említnék: Dél-tirolnak Velencével már 1859. óta van vasuti kapcsolata az észak-tirol szárny ellenben csak 1867. épül.

## A szegedi kamara az Ausztriával való kiegyezésről

A szegedi kereskedelmi és iparkamara pénteken délután teljes ülést tartott Weiner Miksa kamarai alelnök vezetésével. Folyó ügyeken kívül a kamara megállapította az 1916. évi költségeloirányzatát, mely mintegy 71.000 korona bevételt és kiadást tüntet föl.

Legfontosabb tárgya az ülésnek az Ausztriával való kiegyezés dolgában való állásfoglalás volt és ehhez alapul az ország vidéki kamaráinak közös emlékirat-tervezete szolgált, melyet megbizásból és előzetes tanácskozások alapján az aradi kamara készített el. Ez az emlékirat az önálló gazdasági berendezkedés követelésének alapján áll, melynek megvalósulása esetén tíz esztendőnél hosszabb időtartamu megegyezést is koncedál, különösen arra az esetre, ha Németországgal közelebbi gazdasági kapcsolat létesül közbenső vámokkal. Ez az álláspontját vasos kötetre terjedő adathalmazmal bizonyítja, megállapítván, hogy a közös vámterület égisze alatt mezőgazdasági terméstermelésünk nem a várt mértékben halad, ellenben Ausztria iparának védelmét erősen kihasználta, úgy, hogy gazdasági ereje aránytalanul növekedett a miénkével szemben. Nem mellőzhette az emlékirat azoknak a kívánalmaknak tárgyalását sem, amelyek a közös vámterület további fenn-tartása esetén a magyar ipar érdekei szempontjából megvalósítandók lennének. Így tüzetes indokolás kíséretében követeli az öröklési forgalom visszaállítását, a gabonavámok minimális jellegének megszüntetését, azért, hogy a balkáni államokkal kedvezőbb szerződéses legyenek köthetők. A kvóta megállapításánál a két állam teherviselési képességének közvetlen és közvetett adók alapján való elbírálását követeli. És itt állandó bázis megállapítását kívánja, valamint azt, hogy a kvóta megállapításának kérdése rekompensációs alapként ne legyen tekinthető. Felöleli még az emlékirat mindazokat a kérdéseket, melyek a kiegyezéssel kapcsolatban állanak és amelyekben a magyar ipar- és kereskedelmi érdekkörök teljesen egyetértenek.

A szegedi kamara hozzájárult Szabó Gyula kamarai titkárnak a kérdések komplexumát behatóan ismertető előadása után a kamarák közös emlékiratához, sulyt helyezvén arra, hogy abban még erősebben kidomborítsák, hogy a kamarák végleges döntésbe nem tudnának belenyugodni és hogy a tárgyalásoknak aggodalommal látott megkezdését az érdekképviselők újabb hozzájárulása nélkül végleges döntés nem fogja kíséreni. Az önálló vámterület erőteljesen követelt és egyedül helyesnek tartott intézményén túl, végső esetben az ehhez legközelebb álló és ennek hatásait előmozdító közbenső vámok rendszeresítésével való vámegyiséget is megnyugvással tudná fogadni és sulyt helyezne a kamara arra, ha a